ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Toshturdiyev Nurbek Nurali o‘g‘li

O‘zbekiston Milliy Universiteti Fizika fakulteti talabasi

Tel: +998889104246

Email: nurbektoshturdiyev86@gmail.com

ABDULLA QODIRIY VA O‘ZBEK MA’NAVIY QADRIYATLARI

Annotatsiya: Abdulla Qodiriy o‘zbek adabiyotida milliy ma’naviyat va qadriyatlarni badiiy ifodalashda muhim o‘rin tutadi. Uning ijodida sabr-toqat, sadoqat, axloqiy halollik, oilaviy va jamoaviy qadriyatlar kabi o‘zbek xalqining ma’naviy asoslari chuqur tasvirlangan. Ushbu maqola Qodiriy asarlarida milliy ma’naviy qadriyatlarning badiiy talqini va ularning jamiyat va shaxs hayotiga ta’sirini tahlil qiladi. Tadqiqot davomida qahramonlar xarakteri, ularning qarorlari va ijtimoiy munosabatlari orqali o‘zbek xalqining axloqiy me’yorlari va qadriyatlarini o‘rganish imkoniyati yaratiladi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, Abdulla Qodiriy ijodi nafaqat badiiy-estetik, balki madaniy va ilmiy ahamiyatga ega bo‘lib, o‘zbek ma’naviy merosini chuqur anglashda muhim manba hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Abdulla Qodiriy, Uzbek literature, moral values, national identity, cultural heritage, ethical principles, literary analysis

Abstract: Abdulla Qodiriy holds an important place in Uzbek literature for artistically expressing national moral and cultural values. His works depict the core spiritual principles of the Uzbek people, including patience, loyalty, ethical integrity, family cohesion, and communal values. This article analyzes the artistic representation of national moral values in Qodiriy’s works and their influence on society and individual life. The study examines how characters’ personalities, decisions, and social interactions reflect ethical norms and traditional values of the Uzbek people. The findings demonstrate that Abdulla Qodiriy’s literary contributions are not only artistically and aesthetically significant but also culturally and academically valuable, serving as an essential resource for understanding Uzbek spiritual heritage.

Keywords: Abdulla Qodiriy, Uzbek literature, moral values, national identity, cultural heritage, ethical principles, literary analysis.

Аннотация: Abdulla Qodiriy занимает важное место в узбекской литературе как автор, художественно отражающий национальные моральные и культурные ценности. В его произведениях глубоко представлены духовные основы узбекского народа, включая терпение, преданность, моральную честность, семейные и общественные ценности. В данной статье анализируется художественное выражение национальных моральных ценностей в произведениях Кодирия и их влияние на общество и жизнь личности. Исследование показывает, как характеры персонажей, их решения и социальные взаимодействия отражают этические нормы и традиционные ценности узбекского народа. Результаты показывают, что творчество Абдуллы Кодирия имеет не только художественно-эстетическое, но и культурное и научное значение, являясь важным источником для изучения духовного наследия Узбекистана.

Ключевые слова: Абдулла Кодирий, узбекская литература, моральные ценности, национальная идентичность, культурное наследие, этические нормы, литературный анализ

Kirish. Abdulla Qodiriy o‘zbek adabiyotida milliy ma’naviyat va axloqiy qadriyatlarni badiiy tasvirlash orqali xalqning ruhiy va madaniy hayotini yoritgan eng muhim yozuvchilardan biridir. Uning ijodi nafaqat o‘sha davr jamiyati, balki zamonaviy o‘quvchi uchun ham qadriyatlarni anglash va o‘zbek xalqining ma’naviy merosini chuqur tushunish imkonini yaratadi. Qodiriy asarlarida sabr-toqat, sadoqat, halollik, oilaviy va jamoaviy qadriyatlar nafaqat qahramon xarakterlarini shakllantirish vositasi sifatida, balki xalqning tarixiy va madaniy tajribasini uzatish mexanizmi sifatida ham ishlatiladi.[1] Shuningdek, Qodiriy ijodida ma’naviy qadriyatlar voqealar rivoji va xarakterlar qarorlari orqali ilmiy tahlilga tayyor material sifatida namoyon bo‘ladi. Masalan, qahramonlarning o‘z qadr-qimmatini himoya qilish, jamiyatning kutishlariga moslashish yoki an’anaviy axloqiy me’yorlarni hurmat qilish kabi xatti-harakatlari o‘zbek xalqining ruhiy va ijtimoiy strukturasi haqida mustaqil xulosalar chiqarish imkonini beradi.[2]

Ushbu maqola Qodiriy ijodida o‘zbek ma’naviy qadriyatlarning badiiy-ifodaviy xususiyatlarini, ularning jamiyat va shaxs hayotiga ta’sirini, shuningdek, qadriyatlar va shaxsiy axloqiy qarorlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tahlil qiladi. Tadqiqot davomida yozuvchi ijodiy metodlari, obrazlar xarakteri va voqealar rivojini o‘rganish orqali ma’naviy qadriyatlarning shakllanish mexanizmi aniqlanadi.[3][4]

Shu nuqtai nazardan, Qodiriy ijodi nafaqat badiiy-estetik qimmatga ega bo‘lib, balki o‘zbek xalqining madaniy va axloqiy merosini ilmiy tadqiq qilish uchun asosiy manba hisoblanadi. Ushbu kirish qismi maqola davomida tahlil qilinadigan mavzuning ilmiy muhimligini va o‘rganish zaruratini ochib beradi.

Adabiyotlar tahlili. Abdulla Qodiriy ijodini o‘rganish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar asosan uning milliy qadriyatlarni badiiy ifodalashdagi o‘rnini, qahramon xarakterlarini shakllantirish uslubi va ijtimoiy muhit bilan o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotchilar ta’kidlaydiki, Qodiriy asarlarida o‘zbek xalqining sabr-toqat, sadoqat, halollik kabi axloqiy va ma’naviy tamoyillari voqealar rivoji va qahramonlarning qarorlarida aks etadi.[5] Bu jihat, nafaqat badiiy qimmatni oshiradi, balki o‘quvchiga o‘sha davr jamiyatining axloqiy va madaniy me’yorlarini chuqur tushunishga imkon beradi.

Shuningdek, adabiyotshunoslarning tadqiqotlari Qodiriy ijodida milliy qadriyatlarning tarbiyaviy funktsiyasiga alohida e’tibor qaratadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, qahramonlarning oilaviy va jamoaviy majburiyatlarga sodiq qolishi, jamiyat kutishlariga moslashishi va shaxsiy axloqiy qarorlarini qabul qilishi o‘quvchiga qadriyatlarni faqat badiiy obraz sifatida emas, balki jamiyatning ruhiy-axloqiy strukturasini anglash vositasi sifatida ham yetkazadi.[6] Bundan tashqari, tadqiqotlar Qodiriy ijodida qadriyatlar va voqealar rivoji o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni chuqur tahlil qilgan. Masalan, qahramonlarning qiyinchiliklar oldida ko‘rsatgan mardlik va sadoqat, ularning axloqiy qarorlari orqali milliy qadriyatlarning barqarorligini va o‘zbek xalqining ruhiy kuchini namoyon qiladi. Shu jihat ilmiy nuqtai nazardan o‘rganilganda, Qodiriy ijodi o‘quvchiga qadriyatlarni mustaqil tahlil qilish imkonini beradi va ularni jamiyat va shaxs hayotidagi ahamiyati bilan bog‘laydi.[5][6]

Mazkur adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Abdulla Qodiriy ijodi nafaqat badiiy meros, balki milliy ma’naviyatni o‘rganish, qadriyatlarni ilmiy tahlil qilish va ularni tarbiyaviy jihatdan tushuntirish uchun asosiy manba sifatida yuqori ilmiy qiymatga ega. Shu sababdan, maqola davomida o‘zbek ma’naviy qadriyatlarning badiiy-ifodaviy xususiyatlari va ularning shaxs va jamiyat hayotidagi o‘rni yanada chuqurroq tahlil qilinadi.

Natijalar va Muhokama. Ushbu tadqiqot Qodiriy ijodida o‘zbek ma’naviy qadriyatlarning badiiy-ifodaviy xususiyatlarini tahlil qilishga qaratildi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, Qodiriy asarlarida qadriyatlar qahramon xarakterlari, ularning qarorlari, shuningdek voqealar rivoji orqali chuqur ifodalangan.[7] Masalan, “O‘tkan kunlar” asarida qahramonlar oilaviy va jamoaviy majburiyatlarni bajarish jarayonida o‘zining axloqiy prinsiplarini ko‘rsatadi, bu esa o‘quvchiga o‘zbek xalqining ruhiy va axloqiy strukturasini mustaqil ravishda anglash imkonini beradi. Shu bilan birga, qadriyatlarning badiiy ifodasi qahramonlar bilan cheklanmay, ular orqali tasvirlangan ijtimoiy muhit, urf-odat va xalq an’analarida ham o‘z aksini topadi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, Qodiriy asarlarida sabr-toqat, sadoqat, halollik, adolat va jamoaviylik kabi qadriyatlar qahramonlarning voqealardagi qarorlariga bevosita ta’sir qiladi.[8] Masalan, voqealar rivojida qahramonlar duch keladigan qiyinchiliklar va konfliktlar ularning shaxsiy axloqiy me’yorlarini sinovdan o‘tkazadi. Qodiriy bu jarayonlarni nafaqat badiiy obrazlar orqali, balki ijtimoiy va madaniy kontekstni ochib beradigan tafsilotlar bilan boyitadi. Shu tarzda, qadriyatlar nafaqat shaxsiy fazilat sifatida, balki jamiyat va xalqning ruhiy hamda madaniy hayoti bilan uzviy bog‘liq ekanligi ko‘rsatiladi.

Tahlil davomida shuningdek, Qodiriy ijodida qadriyatlarning tarbiyaviy va ma’naviy funksiyasi aniqlanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qahramonlarning axloqiy qarorlari va ularning voqealar rivojidagi rolini o‘rganish orqali o‘quvchi nafaqat adabiy asarni tushunadi, balki o‘zbek xalqining milliy ma’naviy qadriyatlarini mustaqil tahlil qilish imkoniga ega bo‘ladi.[9] Masalan, sadoqat va halollik qadriyatlari qahramonlarning shaxsiy hayoti va jamiyat bilan o‘zaro munosabatini shakllantiradi, bu esa qadriyatlarning barqarorligini va jamiyatning ruhiy mustahkamligini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, tahlil ko‘rsatdiki, Qodiriy ijodida qadriyatlar voqealar rivoji va konfliktlar orqali yanada aniqroq tasvirlangan. U voqealarni faqat badiiy nuqtai nazardan yaratmay, balki qahramon xarakterlari va ularning qarorlari orqali qadriyatlarni ilmiy tahlil qilishga imkon yaratadi. Bu jihat Qodiriy asarlarini nafaqat adabiy, balki madaniy, tarbiyaviy va ilmiy manba sifatida ham yuqori qadrlashga asos bo‘ladi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, Qodiriy ijodi o‘zbek ma’naviy qadriyatlarini badiiy-ifodaviy tarzda shakllantirish bilan birga, ularni jamiyat va shaxs hayotida mustahkamlash mexanizmini ham ko‘rsatadi. Shu nuqtai nazardan, Qodiriy ijodi nafaqat badiiy-estetik qimmatga ega, balki xalq ma’naviyatini o‘rganish va qadriyatlarni ilmiy tahlil qilish uchun asosiy manba sifatida xizmat qiladi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, Abdulla Qodiriy ijodi o‘zbek ma’naviy qadriyatlarini badiiy-ifodaviy tarzda aks ettirishda beqiyos ahamiyatga ega. Qodiriy asarlarida sabr-toqat, sadoqat, halollik, adolat va jamiyatga sodiqlik kabi qadriyatlar qahramonlarning xarakteri, ularning qarorlari va voqealar rivoji orqali o‘quvchiga yetkaziladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, Qodiriy ijodida qadriyatlar faqat individual qahramonlar orqali emas, balki ularning ijtimoiy, madaniy va tarixiy konteksti bilan uzviy bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Bu esa o‘quvchiga qadriyatlarni shunchaki badiiy obraz sifatida emas, balki jamiyat va shaxs hayotida mustahkamlanadigan kompleks fenomen sifatida tushunishga imkon beradi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, Qodiriy ijodida qadriyatlarning tarbiyaviy va ma’naviy funksiyasi alohida ahamiyatga ega. U qahramonlarning qarorlarini, ularning shaxsiy va ijtimoiy hayotdagi harakatlarini tasvirlash orqali o‘zbek xalqining milliy axloqiy me’yorlari va madaniy merosini chuqurroq anglash imkonini yaratadi. Shu yo‘l bilan Qodiriy asarlari nafaqat badiiy-estetik, balki ilmiy, madaniy va tarbiyaviy manba sifatida ham yuqori qadrlanadi.

Shuningdek, tadqiqot ko‘rsatdiki, Qodiriy ijodining tahlili orqali o‘quvchi o‘zbek ma’naviy qadriyatlarining shakllanishi, ularning shaxs va jamiyat hayotidagi o‘rni hamda badiiy ifodalanish mexanizmini yaxshiroq tushunadi. Bu jihatlar Qodiriy ijodini nafaqat o‘qish va o‘rganish uchun qimmatli qiladi, balki zamonaviy ilmiy tadqiqotlar uchun ham mustahkam asos yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Qodiriy ijodi o‘zbek ma’naviy qadriyatlarini badiiy tasvirlashda chuqur ilmiy va madaniy qimmatga ega bo‘lib, xalq ma’naviy merosini o‘rganish, qadriyatlarni tahlil qilish va tarbiyaviy jihatdan tushuntirishda muhim manba sifatida xizmat qiladi. Ushbu maqola Qodiriy asarlarida qadriyatlarning shakllanishi va ifodalanishi bo‘yicha ilmiy tahlil olib borish imkonini yaratib, o‘zbek adabiy merosining ma’naviy va madaniy ahamiyatini yanada kengroq anglashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xabibullayeva, M. L. (2025). Abdulla Qodiriy va uning asarlarida o‘zbek qadriyatlari. IFX Journal of Social Science and Humanities.
2. Vokhidova, N. (2025). Abdulla Qodiriy – A Master Of Words. TLEP – International Journal of Multidiscipline, 2(2), 261–262.
3. Qodiriy, A. (1925). O‘tkan kunlar [Bygone Days]. Tashkent: G‘afur G‘ulom Publishing House.
4. O’razmetova, N. I. (2026). The Image of Woman in the Works of Abdulla Qodiriy. Modern Education and Development, 42(1).
5. Suxonberdiyeva, S. (2025). The Diverse Strokes of Abdulla Qodiriy’s Pen. Journal of Applied Science and Social Science, 15(07), 136–139.
6. Kuralbaeva, D. U. (2025). Abdulla Qodiriy – The Founder of Uzbekistan Novelism. International Journal of Artificial Intelligence, 5(03), 1342–1345.
7. Suxonberdiyeva, S. (2025). The Diverse Strokes of Abdulla Qodiriy’s Pen. Journal of Applied Science and Social Science, 15(07), 136–139.
8. Kuralbaeva, D. U. (2025). Abdulla Qodiriy – The Founder of Uzbekistan Novelism. International Journal of Artificial Intelligence, 5(03), 1342–1345.
9. Mardonova, M. M. (2025). Abdulla Qodiriy’s Role in Uzbek Novelist Tradition. Ta’lim Innovatsiyasi va Integratsiyasi, 42(2), 246–248.